

Współczesna Czechosłowacja

IWAN OLBRACHT

Dnia 30 grudnia 1952 roku zmarł w Pradze po długiej chorobie serca Iwan Olbracht, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli współczesnej literatury czeskiej.

Piątego stycznia ubiegłego roku prezydent Republiki Czechosłowackiej Klement Gottwald wyraził w liście do Iwana Olbrachta, w 70 rocznicę jego urodzin uznanie całego społeczeństwa czeskiego:

„Drahý soudruhu, přijmi mé upřímné pozdravy a blahopřání k svým sedmdesátým narozeninám. Všechnen náš lid Ti při nich znovu vzdává nejvřelejší dík za Tvé veliké literární dílo, jimž jsi se hluboce zapsal do dějin naší literatury, i do dějin naší dělnické třídy. Všichni Ti proto také přejeme mnoho zdraví a sil k další Tvé záslužné práci na naší kulturní výstavbě“.

Iwan Olbracht nie dożył 71 rocznicy urodzin. Tydzień przed tą datą odszedł wielki Człowiek i pisarz, nieugięty bojownik o prawa człowieka i sprawiedliwość społeczną.

Iwan Olbracht urodził się dnia 6 stycznia 1882 roku w Semilach, miasteczku podgórskim w Czechach północnych. Już jako uczeń gimnazjum bierze czynny udział w życiu społecznym. Jako słuchacz historii na Uniwersytecie Praskim staje w pierwszych szeregach szermierzy o prawo wyzyskiwanych i uciśnionych. Swoją działalność polityczną prowadzi dalej jako redaktor „Dělnických listů“, pisma lewicowego, wydawanego w Wiedniu, później zaś „Práva lidu“ i wreszcie organu KPCZ „Rudého práva“.

Dorobek literacki „pioniera czeskiej sztuki socjalistycznej“, jak Iwana Olbrachta nazywał Klement Gottwald, jest bardzo bogaty. Wszystkie jego utwory cechuje hart rewolucyjny, umiłowanie prawdy i głęboki humanizm. Pod względem treści zarówno jak i formy należą jego dzieła do najlepszych osiągnięć czeskiej literatury XX w.

Już w jednym z pierwszych utworów literackich Iwana Olbrachta „Dwa rozdziały powieści“, ogłoszonym w roku 1950 na łamach czasopisma „Zvon“, autor demaskuje bez osłonek pseudorewolucyjną działalność części mieszczaństwa czeskiego. Opowiadania, zawarte w tomie „O zlych samotnikach“, napisane jeszcze przed wybuchem pierwszej wojny światowej, zwróciły uwagę na młodego, bezkompromisowego autora.

Pierwsza powieść Iwana Olbrachta pt. „Najciemniejsze więzienie“ ukazała się drukiem w 1916 r. Pierwszy okres jego twórczości zamyka powieść „Osobliwa przyjaźń artysty Jesenia“. Zawiera ona syntezę dotychczasowych zainteresowań autora i stanowi równocześnie odpowiedź jego na pierwszą wojnę światową.

Iwan Olbracht był pierwszym pisarzem czeskim, który odwiedził rodzące się państwo robotników i chłopów. Wiosną 1920 r. wyjechał do Moskwy, delegowany przez rewolucyjny odłam robotników czechosłowackich, by wziąć udział na drugim kongresie Międzynarodówki Komunistycznej. Wtedy Olbracht zetknął się z Leninem, w którym widział budowniczego nowego, szczęśliwego świata. Ze Związku Radzieckiego wrócił Olbracht pełen ufności i wiary w zwycięstwo klasy robotniczej: „Kdyż jsem viděl Rusko, tento v bolestech zrozený nový život, nevspělý ještě a mnoho péče a opatrování dosud vyžadující, ale živý, zdravý a nadějný, řekl jsem si, že tento mladý život spasí svět... Domnívali se, že ranou vedenou v prosinci nás roztrátili. A místo toho nás učinili ocelí“.

Literackim wynikiem jego pobytu w Kraju Rad to trzy tomy reportaży „Obrazy ze współczesnej Rosji“, pierwsze reportaże literackie o ZSRR w piśmiennictwie czeskim. W r. 1928 ukazała się „Anna proletariuszka“, książka, która wstawiła imię jej autora na całym postępowym świecie. Powieść ta to czołowy utwór politycznej literatury czeskiej. Do tego okresu twórczości Iwana Olbrachta należy jeszcze zaliczyć książkę „Zakratowane zwierciadło“, zawierającą przeżycia autora w więzieniach w Ostrawie i na Pankráci w Pradze, do których został wtrącony za działalność komunistyczną.

W dalszym okresie swej twórczości zajmuje się autor „Anny proletariuszki“ najbardziej zacofaną częścią ówczesnej Czechosłowacji — Ukrainą podkarpacką. Powstała powieść o zbójniku, który „bogatym brał i biednym dał“ — „Nikoła Szuhaj“, powstał „Golet w dolinie“, jedna z najlepszych powieści Iwana Olbrachta, oraz liczne nowele i wnikliwe studia, zawarte w tomie „Góry i stulecia“. Podczas okupacji, w roku 1940, wydano książkę, przeznaczoną dla młodzieży — „Ze starych kronik“, zawierającą opracowane legendy staroczeskie, zaczerpnięte z kroniki Kosmasa (zm 1125), Hájka z Libočan (z II poł. XVI w) i z „Legendy Křišťanova“ (z lat 993—994).

W uznaniu jego wielkich zasług rząd Republiki Czechosłowackiej nadał Iwanowi Olbrachtowi w dniu 9. IX. 1947 r. tytuł artysty narodowego.

Już ojciec Iwana Olbrachta, znany pisarz czeski Antal Stašek (Antoni Zeman, 1843—1932), był szczerym polonofilem. Jako student gimnazjum przebywał w latach 1859—61 w Krakowie, gdzie zetknął się na Zwierzyńcu z poetą czeskim Bolesławem Jablonskim, autorem dotychczas nie wydanego cyklu wierszy w języku polskim pt. „Pieśni nadwiślańskie“. O pobycie w Krakowie pisze Stašek w swych „Wspomnieniach“. Pobyt Antala Staška w Krakowie zajmuje się m. in. i Marian Szyjkowski („Polski romantyzm w czeskim życiu duchowym“, Poznań 1947) oraz J. B. Novák („Antonín Kotík a Antal Stašek na krakovském gymnasiu“, Slovesná věda, 1952, nr 3—4).

Stašek, dobry znawca ludu polskiego i literatury polskiej, jest autorem studium pt. „Juliusz Słowacki a jego doba“ (Osvěta, 1872), oraz przekładu „Anhellego“ na język czeski. Echo powstania polskiego z 1863 r. znajdujemy w powieści Staška pt. „Blouznivci z našich hor“ w postaci Bohuslava Šimona.

W młodości Iwan Olbracht wraz z ojcem zwiedził Kraków. O życzliwości dla Polaków świadczy pseudonim — spolonizowane drugie imię Albrecht. W liście z dnia 26. IV. 1950 r. autor „Anny proletariuszki“ charakteryzuje swój stosunek do Polski: „O ile chodzi o mnie, to byłem w swej młodości gorącym polonofilem, a wiece, jak później, za rządów liberalistycznych stosunki pomiędzy nami a Polakami ochłodziły. Dążymy do tego, aby były odnowione i umocnione z większą serdecznością i szczerością przez nasze ludowo-demokratyczne państwa“.

Z Iwanem Olbrachtem utrzymywali kontakt pisemny i studenci-bohemiści Uniwersytetu Warszawskiego, którym przesyłał do biblioteki seminaryjnej swoje utwory.

W Polsce wydano dotychczas następujące utwory Iwana Olbrachta:

„Nikoła Szuhaj zbójnik“, tłum. D. Oniszczuk, z przedmową P. Hulki-Laskowskiego, Warszawa, 1935.

„Anna proletariuszka“. Powieść o roku 1920, tłum. H. Gruszczyńska-Dubowa, Warszawa, 1948. II wyd 1949, III wyd. 1950.

„Nikoła Szuhaj zbójnik“, tłum. H. Gruszczyńska-Dubowa, Warszawa 1949.

„Tak było kiedyś“ (zawiera 4 opow. z książki „Bejvávalo“ „Tata“, „O miłości ojczyzny“, „Staruszek uwieczniony laurem wiedeńskiej sławy“, „Dobry sędzia“) tłum. K. Żebrowska Warszawa, 1951.

„Tonik i Anna“, Z powieści Anna proletariuszka w tłumaczeniu H. Gruszczyńskiej-Dubowej wybrała i opracowała Sabina Pytlakowska, Warszawa, 1951.

Iwana Olbrachta cechowała skromność i prostota. Kochał lud i pisał dla niego. Jego dzieła wzbogaciły skarbnicę literatury czeskiej o utwory, stanowiące szczytowe osiągnięcia realizmu socjalistycznego. Iwan Olbracht dobrze zasłużył się swemu narodowi i całej postępowej ludzkości.

Jerzy Slizinski

Z ŻYCIA GOSPODARCZEGO WSPÓŁCZESNEJ CZECHOSŁOWACJI

Wykonanie czwartego roku planu pięcioletniego Czechosłowacji

R. 1952 był dla Czechosłowacji ważnym etapem na drodze do socjalistycznej rozbudowy. Wszystkie dziedziny życia gospodarczego wykazują znaczny wzrost produkcji w stosunku do r. 1951 i lat poprzednich. W przemyśle plan wykonany został w 98,5 proc.; w stosunku do r. 1951 produkcja wzrosła o 18,3%, zaś w porównaniu z przedwojennym r. 1937 niemal dwukrotnie. Szczególnie wzrosła produkcja ciężkiego przemysłu (o 27,3%), przy czym znaczny wzrost wykazują także gałęzie lekkie. Uwagi godne są osiągnięcia przemysłu budowy maszyn, który dostarczył gospodarce więcej maszyn i urządzeń niż w roku poprzednim, a to: automatów i półautomatów to-karskich o 70%, koparek taśmowych o 56%, turbokompresorów o 59%, turbin wodnych o wydajności ponad 200 kw o 90%, urządzeń walcowniczych o 83% itd.

Planowane zadania na r. 1952 nie były natomiast wykonane w przemyśle górniczym (węgiel kamienny i rudy), w produkcji żelaza surowego, stali, pewnych maszyn, nawozów azotowych, cementu i cegieł i w wyrębie drzewa. W odróżnieniu od lat poprzednich r. 1952 odznaczał się znacznie intensywniejszym wprowadzaniem nowej techniki we wszystkich dziedzinach produkcji. Pomoc techniczna Związku Radzieckiego umożliwiła przemysłowi czechosłowackiemu rozpoczęcie wyrobu nowych maszyn i urządzeń, które dotąd w Czechosłowacji nie były produkowane, np. nowych typów pras mechanicznych, kombajnów węglowych dla niskich pokładów, urządzeń dla służby dyspozytorskiej, bezczółenkowych krosien tkackich, maszyn budowlanych, odbiorników telewizyjnych itd. W czwartym roku planu pięcioletniego przystąpiono też do zintensywnienia mechanizacji robót ciężkich, zwłaszcza w górnictwie, energetyce, hutnictwie, budownictwie oraz w przemyśle budowy ciężkich maszyn. W związku z tym zrealizowano przeszło 40.000 projektów ulepszających, przedłożonych przez robotników i pracowników technicznych. Zastosowanie tych ulepszeń przyniesie niemal dwa miliardy koron oszczędności w ciągu roku.

W dziedzinie rolnictwa r. 1952 przyniósł dalsze umacnianie i rozszerzanie sektora socjalistycznego, obejmującego już 38% uprawnej ziemi. Liczba rolniczych spółdzielni produkcyjnych wzrosła o 2.289, tak, że obecnie już w trzech piątych ogółu gmin czechosłowackich rolnicy gospodarują zespołowo, mając do dyspozycji 256 państwowych ośrodków traktorowo-maszynowych. Dzięki współpracy tych ośrodków stopień mechanizacji prac rolnych podniósł się do 31%. Zwiększenie wydajności hektarowej okazało się w zbiorach zbóż (o 2,4%), użytkowość zaś bydła we wroście dostaw bydła rzeźnego (o 10%).

W dziedzinie łączności największe osiągnięcia miała komunikacja automobilowa, której transport zwiększył się w stosunku do r. 1951: towarów o 75%, osób zaś o 21%. W r. 1952 Czechosłowacja wznowiła własną komunikację transoceaniczną. Transportowiec „Republika“, którego portem macierzystym jest Gdynia, kursuje na